

РАДКІ, ШТО ПРАЦІНАЛІ СЭРЦА

У Мінску адкрылася выстаўка памяці Аркадзя Куляшова

«Перад сабой і светам будзь прайдзі-вы...» Такім паэтычным радком Аркадзя Куляшова названа літаратурна-дакументальная выстаўка да 110-годдзя паэта, якая адкрылася 7 лютага ў Беларускай дзяржаўнай архіве-музеі літаратуры і мастацтва. З гэтай нагоды прайшла вечарына з удзелам сваякоў паэта і даследчыкаў яго творчасці.

Сярод слухачоў на вечарыне прысутнічалі вучні 40-й гімназіі горада Мінска, якія, як і ўсе беларускія школьнікі, вывучаюць у школе творчасць Куляшова, у тым ліку знакамты верш «Бывай». Дырэктар архіва-музея Алена МАКАРАНКА нагадала, што, хоць гэты верш датаваны 1928 годам, тады і быў упершыню надрукаваны, але той варыянт, які мы ведаем, з'явіўся, калі паэт грунтоўна перапісаў твор ужо ў сталым узросце, пакінуўшы некранутымі пару радкоў. Слухачы атрымалі магчымасць параўнаць абодва варыянты верша, якія агучылі супрацоўнікі архіва.

— Самы знакамты твор Аркадзя Куляшова на ваенную тэматыку — паэма «Сцяг брыгады», яе рукапіс захоўваецца ў нашым архіве, перададзены дачкой паэта Валянцінай. Гэта рэдкасць, таму што Куляшоў не захоўваў рукапісы. Як толькі твор быў гатовы, чарнавікі знішчаў, — распавяла Алена Макаранка. — Калі паглыбляешся ў вывучэнне дакументаў, адкрываеш шмат нечаканага. Напрыклад, казалася, што Куляшоў цікавіўся касмічнай тэматыкай. Заўсёды даводзіў у спрэчках Максіму Танку і Пімену Панчанку, што жыццё на Марсе ёсць. Увогуле, быў вельмі шматпланавы... Пісаў артыкулы пра спорт, быў вельмі добрым шахматыстам і гульцом у гарадкі.

Шмат цікавага распавёў пра свайго дзядзьку пляменнік Аркадзя Куляшова Віталь Маслоўскі. Паэт любіў футбол, хадзіў на матчы, куды браў і малага пляменніка, зацята хварэў за «Спартак». Дзядзька браў Віталю і на рыбалку — меў уласную маторную лодку і цэлую калекцыю матораў.

А дзедзі ў Саматэвічах вельмі чакалі прыезду сваяка са сталіцы, бо была магчымасць пакатацца на яго машыне.

Згадаў Віталь Іванавіч і пра Алесю Карыткіну, прататып Алесі з твораў паэта. Калісьці маці Віталю Маслоўскага напісала Карыткінай, у замужжы Белазаравай, ліст з павадамленнем, што Куляшоў памёр. Завязалася перапіска. Але гэтую перапіску Віталь Іванавіч знайшоў толькі нядаўна. Дзесяць лістоў былі надрукаваныя ў студзеньскім часопісе «Польмя» гэтага года, а самі лісты, а ўсяго іх сямнаццаць, Віталь Маслоўскі пад канец вечарыны перадаў Беларускаму дзяржаўнаму архіве-музею літаратуры і мастацтва.

У Аркадзя Куляшова было сем унукаў. Старэйшы з іх, Уладзімір Бярбераў, таксама падзяліўся ўспамінамі. Сярод іншага — пра тое, што яго дзед расказваў пра падзеі, апісаныя ў паэме «Сцяг брыгады». Менавіта пабачанае ў час, калі паэт з сябрамі выбіраўся пад бамбэжкамі з Беларусі, пры-

вялі да першага інфаркту, пра які ніхто не ведаў. А тады, уражаны адным жахлівым відовішчам, Куляшоў упаў з прыступам, і сябры тры дні яго неслі. Потым пайшоў сам, так і перанёс на нагах. Дабраліся да Оршы, дзе нарэшце знайшлі ваенкамат, адкуль атрымалі накіраванні на фронт.

— Дзед цікавіўся абсалютна ўсім. Акрамя побыту — вось побыт яго крышачку раздражняў. У шахматы вават першаразраднікі яму прайгравалі. У хаце быў маўклівы, увесь у сваіх думках. Мог ляжаць на канапе і глядзець у столь гадзінамі. Пасля падымаўся і

з хуткасцю сакратаркі-машыністкі пачынаў друкаваць — складаў цэлыя раздзелы паэмы ў галаве і запісваў, пакуль не забыўся. Ніколі не рваўся ў прэзідыум, на трыбуну. Лічыў, што чалавек павінен быць сціплым.

Вядома даследчыца Тэрэза Голуб, аўтар летапісу жыцця і творчасці Аркадзя Куляшова, распавяла, як працавала з сямейным архівам Аркадзя Куляшова-перакладчыка, як пільна той працаваў над словам — падрабязнасці паэт сам маладому дысертанту распавёў.

На вечарыне прысутнічаў і народны мастак Беларусі Іван Якімавіч Міско, які таксама падзяліўся ўспамінамі:

— З Аркадзем Куляшовым я пазнаёміўся ў мастацкім музеі, ён заўсёды прыходзіў на выставы. Тады па маладосці я не наважваўся падыйсці, схваціў яго за руку: пайшлі ў майстэрню, ляпіць буду... Таму, працуючы над яго помнікам, мемарыяльнай дошкай, давалося працаваць па ўспамінах, па фота.

Іван Якімавіч падзяліўся ідэяй: на Нарачы, дзе знаходзіліся лецішчы некалькіх славетных пісьменнікаў, у тым ліку Аркадзя Куляшова, зрабіць мемарыяльны комплекс. На лаўцы сядзяць Аркадзь Куляшоў, Максім Танк і Міхась Лынькоў, якія не раз бавілі разам час у Нарачанскім краі. Гэта быў бы выдатны турыстычны аб'ект.

— Чаму б не абвясціць творчы конкурс на помнік гэтым волатам? — прапанаваў Іван Якімавіч.

На выстаўцы прадстаўлена шмат унікальных дакументаў, напрыклад, лісты аднакласнікаў Куляшова, якія жылі ў той «камуне восем і адна», якую ён апісвае ў сваёй паэме «Далёка да акіяна», — юны Аркадзь, які застаўся адзін у бацькоўскай хаце, запрасіў жыць да сябе аднагодкаў. Для архівістаў тут ёсць і загадка — у адным з лістоў гаворыцца, што Куляшоў «спаў у калясцы дзеда» і раницай будзіў іншых «камунараў» на зарадку, падкотваючы да ложка ў гэтай калясцы. Што гэта за каляска? Пакуль не высветлілі дакладна. Прадстаўлены і мсціслаўскі перыяд Куляшова, калі ён вучыўся ў педтэхнікуме, шмат дакументаў пра сяброў паэта, Юлія Таўбіна і Змітрака Астапенку, якія былі рэпрэсаваны і пра якіх ён да канца жыцця ўспамінаў са скрухай, прысвяціў ім паэму «Маналог». Можна пабачыць і перапіску Куляшова ваеннага часу — з калегамі, са сваякамі: Куляшоў доўга не ведаў пра лёс сваёй сям'і, шукаў родных. Прадстаўлены і дакументы, якія расказваюць пра пасляваеннае жыццё паэта, ушанаванне яго памяці.

Наведаць выстаўку можна ў чытальнай зале архіва-музея.

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ.

ВЕРНІСАЖ ЯГО ВУЧНЯЎ

Спадчына Міхаіла Савіцкага — не толькі ў карцінах

МНОГІЯ ведаюць Міхаіла Савіцкага як вялікага беларускага мастака, але мала хто задумваецца пра тое, што ён быў яшчэ і таленавітым выкладчыкам. У 1981 годзе па яго ініцыятыве ў Мінску былі адкрыты Творчыя майстэрні жывапісу і скульптуры па адрасе Някрасава, 3. Мастацтва працягвае жыць у гэтых сценах і дагэтуль.

Так, да дня нараджэння Міхаіла Савіцкага Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў запусціў унікальную выставу-прэзентацыю «Творчыя майстэрні — спадчына Міхаіла Савіцкага», дзе сабраны творы вучняў з тых самых майстэрняў. Дарэчы, гэтыя работы раней не выстаўляліся.

Па словах намесніка дырэктара па творчай працы **НЦСМ Алесі ІНАЗЕМЦА-ВАЙ**, выстава — адпраўны пункт, якая вяртае гледача да гісторыі гэтага будынка і да гісторыі беларускага мастацтва ў цэлым.

— Гэта ўнікальны праект, дзякуючы якому маладыя мастакі былі ў той час падтрыманы дзяржавай, — распавядае яна. — Тут былі створаны ідэальныя ўмовы, і аб гэтым успамінаюць усе, хто праходзіў тут у свой час стажыроўку.

Сюды прыходзілі мастакі, якія скончылі тэатральна-мастацкі інстытут, які пасля стаў Акадэміяй мастацтваў, і атрымлівалі ў творчых майстэрнях «шліфоўку» свайго таленту. Усе мастакі-пачаткоўцы працавалі непасрэдна з самім Міхаілам Савіцкім. Але гэта было не стандартнае выкладанне.

— Гэта была праца пад патранажам. Ён дамагаўся ад мастакоў кампазіцыйнай цэласнасці, нейкай яскравай ідэі, выразных сродкаў, каб талент становіўся больш ідэйна вывераны і мастацка прафесійны, — тлумачыць Аляся Іназемцава.

Непасрэдна на самой выставе-прэзентацыі ў большасці сваёй прадстаўлены выніковыя работы мастакоў, якія прымаў

у тым ліку і сам Міхаіл Савіцкі. Па ўспамінах вучняў, з аднаго боку, ён быў вельмі лаяльным да працэсу стажыроўкі: яму ўсё адно было, колькі часу ты праводзіш у майстэрнях, але з іншага боку, калі справа даходзіла да выніковай працы, ён быў максімальна строгі і справядлівы. Не баяўся крытыкаваць і прымушаў перапісваць карціны. Часам мастакі, каб дабіцца яго адабрэння, перараблялі ўсё па 10—15 разоў!

Міхаіл Савіцкі ствараў майстэрні для таго, каб развіваць беларускую рэалістычную жывапісную школу, захоўваць тыя традыцыі, якія былі на працаваны ў гэтай школе, і перадаваць іх маладому пакаленню. Дарэчы, адна з выставачных работ, «Смерць Ілюшакі» Алы Няхайчык, вельмі моцна нагадвае стыль самога Савіцкага. Адметна і тое, што на зваротным баку карціны ёсць невялікае паслан-

не: «З падзякай, майму настаўніку», што яшчэ больш падкрэслівае сувязь з яго мастацкай традыцыяй. Уражвае рэалізмам і сюжэтнасцю таксама работа

«Блажаслаўнае маладых» Сяргея Шэмета. Прапісаны драбніткі дэталі таго часу, ажно да цыраты на сталю. А яшчэ закранута тэма пераемнасці пакаленняў і кругавароту жыцця: на лаўцы сядзяць бабуля з дзядулем, маладых блажаслаўляюць бацькі, якія таксама на сваім вяку пабачылі нямала, а каля ўслончыка стаіць хлопчык-падлетак, у якога ўсё гэта яшчэ наперадзе.

Выстава сапраўды ўнікальная, і час яе працы абмежаваны. Наведаць экспазіцыю можна да 18 лютага.
Лізавета ГОЛАД,
фота аўтара.